

Region Västerbotten, Kulturbereidningen beslutade vid sitt sammanträde 20181017 § 58 att uppdra till ordförande att besluta om utkast till en nationell biblioteksstrategi *Från ord till handling : på väg mot en nationell biblioteksstrategi*.

Inledning

Region Västerbotten ställer sig positiv till att en strategi för det svenska biblioteksväsendet utarbetas och fastställs.

Allmänna reflektioner

Utkastet till nationell biblioteksstrategi är i sin nuvarande form, och till innehåll, i hög grad en nulägesbeskrivning och en handlings- och åtgärdsplan. Många av förslagen i utkastet finns redan, är genomförda och/eller har redan en ansvarig utsedd för "möjlig åtgärd".

En strategi bör visa vägen framåt och innehålla inriktningar och prioriteringar med sikte på framtiden. Utkastet saknar en tydlig vision om vad svenskt biblioteksväsende ska vara om 10-15 år liksom en bild av vad svenskt biblioteksväsende är och kan bli i relation till omvärlden. I utkastet saknas kopplingen till omvärldsanalysen "Den femte statsmakten" samt till regionala- och kommunala biblioteksplaner.

Infrastruktur - organisation

Region Västerbotten anser liksom utredarna att samordning och samverkan kan leda till ökad effektivitet och jämlikhet. På regional nivå finns redan idag en väl utvecklad och fungerande samverkan, t ex "Bibliotekssamverkan i norr (BIN), Föreningen för Regional Biblioteksverksamhet (FRB) och flera andra nätverk och grupper inom olika ämnesområden. Därför är det med förvåning vi konstaterar att utredarna föreslår organisatoriska förändringar av de regionala biblioteksverksamheterna. Huvudmannaskapet regleras i bibliotekslagen (2013:801), lyder under det kommunala självstyret och finansieras inom kultursamverkansmodellen och av regionerna. Ett sådant förslag ingår inte i uppdraget om att formulera en nationell biblioteksstrategi och är därmed en ickefråga.

Och på vilket sätt 290 kommuner skulle känna större närhet och ökat stöd med 6 regionkontor istället för nuvarande 20 är svårt att förstå.

Region Västerbotten stödjer KuR:s och SKL:s resonemang om regional biblioteksverksamhet och vikten av dess regionala förankring, i synnerhet i Västerbottens län där flertalet kommuner är extremt glesbefolkade med små och sårbara bibliotekssystem.

Samverkan med målgruppsfokus

Region Västerbotten ser gärna en bredare samverkan mellan aktörer med uppdrag för barn och unga när det kommer till både språkutveckling och medie- och informationskunnighet. Som exempelvis bibliotek, förskola, grundskola, gymnasieskola, barnhälsovård. I strategin saknas den sk "bildningsresan" för barn mellan 0-5 år, vilket kan avhjälpas med en bredare/djupare samverkan mellan bibliotek, förskola och barnhälsovård. Vi efterlyser en professionell samverkan med målgruppsfokus.

Nationell Biblioteksmyndighet

Region Västerbotten anser att det behövs en fristående myndighet som är särskild från statlig operativ verksamhet. Därutöver behöver samverkan mellan de olika statliga myndigheterna som på olika sätt hanterar biblioteksfrågor utvecklas och roller och ansvarsområden förtydligas.

Kan Statskontoret utreda de förtroende- och förståelseproblem utkastet anser finns (s.53)?

Nationalbibliotek och biblioteksmyndighet är med fördel uppdelad i två olika myndigheter. Den nationella nivån ska underlätta och stödja, inte styra den verksamhet som kommuner och regioner ansvarar för och finansierar. De kommunala bibliotekens behov ska vara vägledande.

Digitalisering

Region Västerbotten anser att målformuleringen, och därmed också definitionen, av digitalisering är alltför snäv och i alltför hög grad kopplad till tillgängliggörande av digitala samlingar och resurser.

Region Västerbotten önskar att strategin blir mycket tydligare i sina skrivningar om att digital delaktighet och kompetens är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle och för allas möjlighet att utöva sina rättigheter. Detta bör också tydligare kopplas till bibliotekens roll i samhället, och inte minst till användaren. Digitaliseringen har ett demokratiserande syfte utifrån att digital delaktighet och kompetens är en förutsättning för det vardagliga livet.

Vidare anser vi att mycket av det som föreslås och diskuteras som möjliga åtgärder i utkastet, exempelvis hantering och utveckling av Libris, redan (bör) hanteras av Kungliga biblioteket. Vi hoppas att ett färdigt strategidokument inte innehåller beskrivningar av redan befintlig verksamhet.

Humpen "E-böcker" beskriver några av de förutsättningar som folkbibliotek idag behöver förhålla sig till och hantera i sin verksamhet. Däremot anser vi inte att förslagen på möjliga åtgärder alltid svarar i relation till utmaningarna. Exempelvis beskrivs, helt korrekt, att "I praktiken kan förslagen med sin prissättning förhindra tillgång till en e-bok genom biblioteken." Vi saknar förslag till åtgärd som tydligt fokuserar på den här utmaningen.

Region Västerbotten är positivt inställda till förslaget om att bygga nationella digitala bibliotekstjänster. Vi ser fram emot och förutsätter att resultaten av den av strategigruppen initierade förstudien kommer att tydliggöra den här möjliga åtgärden ytterligare i ett färdigt strategidokument.

Globala utsikter lyser med sin frånvaro trots det fokus på samlingar och digitalisering som finns i utkastet. E-resurser/databaser ägs till största delen av internationella företag så hur Sverige ska förhålla sig till digitalisering och tillgänglighet av samlingar är inte bara en nationell fråga.

Läsning och litteratur

Region Västerbotten anser att det i utkastet fattas en tydlig skiljelinje mellan läs- och litteraturfrämjande, där det senare innefattar litteraturen som konstform. Definitionerna av de två uppdragen behöver förtydligas och beskrivas.

Vi vill ansluta oss till Kulturrådets remissvar där man skriver "*att den nationella biblioteksstrategin inte tillräckligt lyfter frågan om människors rätt att utveckla alla sina språk. Språk har stor betydelse för människors identitet och är en grundläggande dimension i all biblioteksverksamhet.*"

Det behövs en nationell biblioteksstrategi som har ett tydligt fokus på bibliotekens litteratur- och kulturverksamhet, då denna är avgörande för ett utvecklat demokratisk samhälle och ökade möjligheter för människor att bilda sig, delta i samtal och uttrycka sig, inte minst genom språket.

Systemet med distribution till samtliga kommunbibliotek i Sverige av de litteraturstödda titlar som årligen beviljas utgivningsstöd anser vi i grunden är bra. Att dessa titlar inte alltid blir den tillgång i bibliotekens läsfrämjande verksamhet som de borde kunna vara tyder på att distributionen behöver sättas i ett större sammanhang, där litteraturens roll i samhället i allmänhet och på biblioteken i synnerhet förstärks.

Kompetensförsörjning och fortbildning

Region Västerbotten ser positivt på en förstärkning av de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna för att stödja och försörja biblioteken med relevant kompetens. En ökning av antalet studieplatser är inte tillräcklig. Lärosätena behöver utveckla utbildningarnas innehåll i samverkan med biblioteksbranschen. Det behövs en större lyhörighet för de mindre kommunernas behov av kompetens och fortbildning.

För att rekrytering till glesbygder och landsbygder ska vara möjlig behövs flexibla former för studier och ett mindre trögrörligt utbildningssystem.

Vi hänvisar till betänkandet *För Sveriges landsbygder* (SOU 2017:1): där universitet och högskolor ges i

uppdrag att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet samt att regeringen ser över indikatorerna inom resurstilldelningssystemet i syfte att göra utbildningarna mer relevanta för de lokala arbetsmarknaderna.

Region Västerbotten ser positivt på att de regionala biblioteksverksamheterna ska ges ett fortsatt stort ansvar för fortbildning i samverkan med andra aktörer men är kritiska till den bild som presenteras av verksamheterna som splittrade och otillräckliga. En nationell styrning och likriktning skulle inte gagna de kommunala biblioteksverksamheterna och är inte förenlig med den kommunala självstyrelsen.

Projektmedel

Region Västerbotten anser att projektmedel är en viktig metod för biblioteksutveckling. Riktade insatser kan vara befogade men även ospecificerade medel behövs för utveckling och för att kunna testa idéer.

Sjukhusbibliotek, medicinskt kunskapsstöd och kultur i vården

När det gäller medicinskt kunskapsstöd vill Region Västerbotten betona att strävan efter öppen tillgång till fakta är en avgörande faktor för en jämlik kunskapsförsörjning inom hälso- och sjukvården. Vi anser att alla former av biblioteksverksamhet inom hälso- och sjukvård bör stärkas, både genom lagstiftning och genom att dess verksamhet lyfts i en nationell biblioteksstrategi.

Kultur i vården-verksamhet utgör en viktig faktor för folkhälsa och hälsofrämjande vård och omsorg. Forskning visar på kulturens breda betydelse för hälsa och välbefinnande, ur såväl ett fysiskt, socialt, intellektuellt som ett andligt perspektiv. Kultur och litteratur för patienter och anhöriga är betydelsefulla beståndsdelar i ett hälsofrämjande perspektiv. Detta är inte minst viktigt ur ett barn- och ungdomsperspektiv (FN:s Barnkonvention).

Sveriges depåbibliotek

Sveriges depåbibliotek har en viktig roll för bibliotekens tillgång till äldre litteratur men med en förändring av pliktlagen så att verksamheten skulle bli mottagare av pliktexemplar så skulle tillgången även till nyare litteratur säkras.

Umeå 20181029

Nina Björby
Kulturberedningens ordförande
Region Västerbotten